

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018
 2500EA Den Haag

Den Haag

Ons kenmerk

30 OKT. 2007

ASEA/DIR/2007/34349

Onderwerp

Beleidsreactie Onderbenutting van talent in het
 primair en voortgezet onderwijs

Bijlage(n)

Rapport "Onder advisering in beeld" van de
 Inspectie van het Onderwijs

Hierbij zend ik u mede namens de staatssecretaris van voortgezet- en beroepsonderwijs, de beleidsreactie Onderbenutting van talent in het primair en voortgezet onderwijs. In de afgelopen maanden zijn over dit onderwerp drie rapporten uitgebracht. Het gaat om:

1. "Presteren naar vermogen" van de Onderwijsraad;
2. "Aansluiting voortgezet onderwijs op het basisonderwijs" van de Inspectie van het Onderwijs;
3. "Onder advisering in beeld" van de Inspectie van het Onderwijs.

De eerste twee rapporten zijn reeds aan uw Kamer aangeboden op respectievelijk 8 februari 2007 (kamerstuk 30800 VIII nr. 99) en 23 mei 2007 (kamerstuk 30800 VIII nr. 127). Het laatste rapport bied ik u bij deze brief aan.

Naast een reactie van het Kabinet op deze rapporten bevat deze brief tevens een reactie naar aanleiding van de toezegging in het antwoord op een kamervraag van het lid Dibi van 23 februari jongstleden.

Het is noodzakelijk dat wij in Nederland alle talenten benutten. Daartoe moeten leerlingen op het voor hen juiste niveau opleidingen kunnen volgen om zich daar optimaal verder te kunnen ontplooiën. In de deze brief constateer ik op basis van de rapporten het volgende:

- Er is geen sprake van structureel onder adviseren van leerlingen;
- Er is geen verschil in de advisering van allochtone en autochtone jongeren. Prestaties van leerlingen zijn in de meeste gevallen de voornaamste gronden op basis waarvan het schooladvies tot stand komt;
- Kinderen van laagopgeleide ouders krijgen iets lagere adviezen dan kinderen met hoogopgeleide ouders. Volgens de inspectie gaat het om zeer bescheiden verschillen, maar ik zie het als een urgent probleem, omdat kinderen die in de verkeerde leerweg terecht komen, hun achterstand in de meeste gevallen niet meer kunnen inhalen.

- Er gaat volgens de Onderwijsraad talent verloren. Dit blijkt onder meer uit de discrepanties tussen intelligentie en toetsscores enerzijds, en het schoolkeuzeadvies en de latere positie van de leerling in het VO anderzijds. De raad concludeert dat 10% van de leerlingen onder zijn of haar kunnen werkt. Dit probleem nemen we serieus.

In deze brief zet ik verder uiteen wat we gaan doen om onderpresteren of de oorzaken van onderpresteren aan te pakken.

Presteren naar vermogen

De raad stelt het onderpresteren van een deel van de leerlingen aan de orde. In de onderliggende analyse worden verschillende benaderingen gegeven van de omvang van het onderpresteren. Enkele daarvan zijn niet geheel onomstreden. De Onderwijsraad concludeert dat ruim 10% van de leerlingen onder zijn of haar kunnen presteert. Dat is een groep leerlingen die aandacht behoeft. Het is van belang dat schoolleiders dit advies ter harte nemen. Leerlingen zelf, ouders, leraren, scholen en overheid kunnen daar, ieder vanuit hun eigen rol, iets aan doen. De aanbevelingen van de raad hebben betrekking op het beter toerusten van scholen om onderpresterende leerlingen sneller en beter te signaleren en het gerichte maatregelen te kunnen nemen. Ik onderschrijf in grote lijnen de voorgestelde maatregelen. In deze paragraaf licht ik toe wat we al doen en wat we gaan doen om onderbenutting van talenten tegen te gaan.

De raad adviseert het stellen van heldere doelen aan het onderwijsveld. Daar kan ik mij in vinden. Vooral rekenen en taal zijn onmisbare vaardigheden. Om scholen in staat te stellen betere doorlopende leerlijnen voor rekenen en taal te realiseren, beschrijft de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Rekenen en Taal referentieniveaus in de onderwijssloopbaan van jongeren.

De raad adviseert het inzetten van extra leertijd en noemt als mogelijkheden onderwijs in het weekend, in de zomervakantie en na schooltijd. Er zijn op dit moment al veel initiatieven voor extra leertijd (bijvoorbeeld in Amsterdam en Rotterdam, maar ook in andere gemeenten). Het gaat om extra mogelijkheden voor huiswerkbegeleiding en bijlessen, onderwijs in het weekend en na schooltijd en ook het verschijnsel zomerschool neemt toe. Meer gerichte inzet hierop voor zwakke leerlingen is zeker de moeite waard. Daarnaast kan het nuttig zijn sommige kinderen een jaartje extra tijd in het basisonderwijs te geven, niet massaal maar wel als het in het belang van het kind is. Graag wil ik in overleg met de sector en de inspectie bezien in hoeverre deze optie een aanvulling is op de hiervoor genoemde vormen van extra tijd voor onderwijs. Ook de ontwikkeling van brede scholen biedt kansen voor dergelijke initiatieven.

De raad noemt verder de mogelijkheid om de leerplicht in te stellen voor vierjarigen. Echter, ongeveer 98% van de vierjarigen gaat al naar school. Met een verlaging van de leerplichtige leeftijd wordt slechts een kleine groep kinderen van vier jaar bereikt die tot nu toe niet deelneemt aan het basisonderwijs. Belangrijker is de extra investering door het kabinet in de gewichtenregeling en vroege schoolse educatie, waardoor kinderen met taalachterstand de extra ondersteuning krijgen die zij nodig hebben.

De raad adviseert dat een deel van de leraren door een scholingsprogramma hun expertise op het gebied van onderpresterende leerlingen moet vergroten. Daarnaast adviseert de raad training van schoolleiders voor een integrale benadering van onderpresteren. Ik ben het met de raad eens dat hier bij uitstek winst kan worden behaald. De leerkracht én de schoolleider moeten streven naar onderwijs waarin aandacht is voor de verschillen tussen leerlingen. Een planmatige school analyseert de gegevens uit het leerlingvolgsysteem en de score op de eindtoets en gebruikt die analyse voor verbetering van het onderwijs. Jammer genoeg wordt nog te weinig gebruik gemaakt van deze gegevens. Daarom neem ik ook het advies om gerichte toetsinstrumenten in te zetten ter harte. Ik trek daarom extra geld uit voor deskundigheidsbevordering op scholen over kwaliteitszorg op school en in de klas. Hier kom ik later dit jaar op terug.

De raad concludeert dat de periode tussen de afname van de eindtoets en het einde van het laatste schooljaar in het PO meer aan onderwijs en instructie gewijd kan worden. Volgens de raad kan dat door het instellen van een format voor een eindrapport van de basisschool, waarin ruimte is opgenomen om te rapporteren over de resultaten van theorie- en praktijktoetsen, de eindtoets, het schoolkeuzeadvies en de brede voortgang van de leerling. Ik zal de sector primair onderwijs vragen om zich op deze aanbeveling te beraden. Een format voor een eindrapport van de basisschool moet, indien gewenst, voor en door het primair onderwijsveld worden vastgesteld. Daarbij moet ook worden gekeken naar de functie en het gebruik van het wettelijk vastgelegde onderwijskundig rapport.

De aansluiting van het voortgezet onderwijs op het basisonderwijs

Leerlingen maken aan het einde van de basisschool de overstap naar een nieuwe school en een nieuwe onderwijssoort. De basisschool en het voortgezet onderwijs staan voor de taak aandacht te besteden aan de afstemming van beide onderwijssoorten. De overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs is voor kinderen en hun ouders een belangrijk en bijzonder moment en scholen moeten zorgen voor een goede onderlinge afstemming zodat de leerling veilig kan overstappen.

De inspectie concludeert dat een kwart van de leerlingen in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs niet op het niveau zit van het schoolkeuzeadvies van de basisschool en noemt daarvoor drie verklaringen. Een eerste verklaring schuilt in onvoldoende goede aansluiting van de onderwijsinhoud en de pedagogisch-didactische aanpak. Dat is mijns inziens een belangrijke constatering, met name op doorstroomrelevante onderwerpen als rekenen en taal. Daarom is het van belang dat de inhoud van het PO, VO, BVE en HO één doorlopende leerlijn is. In deze brief kwam al eerder aan de orde dat voor alle sectoren wordt gewerkt aan de ontwikkeling van referentieniveaus voor taal en rekenen met bijbehorende instrumenten. Scholen kunnen deze gericht inzetten om te kunnen signaleren of leerlingen voldoende op hun niveau presteren. Onderbenutting kan tevens worden tegengegaan door tijdig, bij voorkeur vanaf het eerste leerjaar, instrumenten in te zetten op het terrein van loopbaanoriëntatie en –begeleiding.

Een tweede verklaring voor de plaatsingsproblemen in het VO schuilt volgens de inspectie in een onvolledige informatieoverdracht van de ene naar de andere school. Leerkrachten hebben bijvoorbeeld

te weinig kennis van de leerwegen binnen het vmbo. Deze zaken kunnen worden aangepakt door het stimuleren van een goede overdracht van de leerling.

Allereerst de informatieoverdracht tussen scholen. Deze kan in de toekomst worden verbeterd door het gebruik van standaard gegevenssets, bijvoorbeeld met het elektronisch leerdossier (ELD). Deze digitale informatieoverdracht maakt het voor scholen gemakkelijker om snel en veilig gegevens uit te wisselen. Scholen spreken hierbij vooraf (collectief) af welke gegevens van de leerling ze nodig hebben om het onderwijs en de zorg op de individuele behoeften van de leerling af te stemmen.

Daarnaast vind ik het van belang dat het primair en het voortgezet onderwijs beide werken aan de persoonlijke, 'warme' overdracht van de leerling. Om dit te bereiken is het nodig dat leerkrachten van scholen in het primair onderwijs contact zoeken met leerkrachten uit het voortgezet onderwijs en andersom. Om scholen te helpen de overdracht van de leerling beter vorm te geven is gevraagd aan de sectororganisaties om praktijkvoorbeelden van een goede, warme overdracht van PO naar VO te verzamelen. De onderwijsorganisaties in het PO en VO zorgen voor een instrument dat scholen in staat stelt hun overdrachtssysteem onder de loep te nemen en van de goede voorbeelden op andere scholen te leren.

De inspectie concludeert in het onderzoek dat op scholen waar de kwaliteit beter is, plaatsingsproblemen minder groot zijn. De Inspectie bewaakt de kwaliteit van scholen en spreekt ze aan op eventuele tekorten in de kwaliteit. Er blijkt een sterke relatie te zijn tussen de kwaliteit van het VO (bijv. opbrengsten, pedagogisch klimaat) en het doubleren en afstromen in de eerste twee leerjaren. Op scholen waar veel leerlingen 'afstromen', blijkt de uitleg van de leraren minder duidelijk, hebben de onderwijsactiviteiten minder structuur en zijn de leerlingen minder betrokken bij het leerproces. Ook ervaren deze leerlingen hun school als minder veilig. De staatssecretaris van voortgezet- en beroepsonderwijs is met de sector voortgezet onderwijs in gesprek over de kwaliteit van het onderwijs en is voornemens met de sector tot een gezamenlijke Kwaliteitsagenda VO te komen. Ook optimale benutting van talent is hierbij onderwerp van gesprek.

Onderadvisering

De inspectie stelt vast dat er geen sprake is van structurele onderadvisering van allochtone leerlingen ten opzichte van autochtone leerlingen. De prestaties van het kind zijn leidend voor het advies. Maar waar de inspectie aanwijzingen heeft gevonden van onderadvisering, ondervinden autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders daar meer last van dan allochtone leerlingen met laagopgeleide ouders. In het onderzoek is geen duidelijk verschil in onderadvisering waargenomen tussen de randstad en de regio. Voor de individuele leerling is onderadvisering problematisch, leerlingen die een lager advies krijgen dan leeftijdsgenoten met dezelfde prestaties komen minder ver in hun schoolloopbaan. Wettelijk is vastgelegd dat een leerling op een school voor vmbo, havo of vwo alleen kan worden geplaatst als er een objectief 'tweede gegeven' bestaat over de capaciteiten van het kind. Een voorbeeld van een tweede gegeven is het resultaat op de eindtoets van een leerlingvolgsysteem. Omdat een te laag advies verstrekken gevolgen heeft voor de leerling, is het nader bestuderen van de feiten van belang. Daarom houdt de inspectie de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.

Kamerlid Dibi vroeg op 23 februari jongstleden of het openbaar maken van schoolkeuzeadviezen naast openbare Citoscores nodig is. Ik ben het met uw Kamer eens dat het belangrijk is dat de juiste schoolkeuzeadviezen worden gegeven, maar met verplichte openbaarmaking daarvan bereiken we dat niet. Openbaarmaking heeft mogelijk wel minder gunstige effecten. Het schoolkeuzeadvies is een zuiver pedagogisch-didactisch instrument, bedoeld voor de individuele leerling en ouders. Tot slot voegt openbaarmaking van de adviezen weinig toe aan de kwaliteit ervan en betekent het voor scholen een extra last. De inspectie rapporteert over de kwaliteit van de schoolkeuzeadviezen. Als over een aantal jaren gegevens zijn verzameld door middel van het onderwijsnummer kan hierover specifiek worden gerapporteerd, omdat dan een relatie gelegd kan worden tussen de door de individuele basisscholen gegeven adviezen en de prestaties van de leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Naar aanleiding van de inspectierapporten en het onderwijsraadadvies zal ik voor de korte termijn de inspectie vragen om op basis van het COOL-cohort en eigen observaties eens per vier jaar te rapporteren over onderbenutting en de oorzaken daarvan.

Slot

Om onderbenutting van talent tegen te gaan is het van belang dat ons beleid is gericht op talentontwikkeling en uitgaat van hoge verwachtingen. Zo komt er een dekkend aanbod van voor- en vroegschoolse educatie. Bij het reduceren van onderbenutting helpt het dat scholen met veel kinderen van lager opgeleide ouders extra faciliteiten krijgen om deze leerlingen de talenten volledig te laten ontplooiën. Verlaging van de drempel in de gewichtenregeling helpt daarbij. Versterking van het taalbeleid is nodig, speciale aandacht gaat uit naar grote steden en gebieden als Oost-Groningen en Zuid-Limburg, waar de risico's van onder advisering en onderpresteren relatief groot zijn. Daarnaast wordt voor deze leerlingen gewerkt aan projecten met remediërende taalprogramma's. Tot slot verschijnt dit najaar een beleidsbrief met maatregelen die zijn gericht op deze risicogroep.

Ik benadruk nogmaals dat het benutten van talenten een urgent en belangrijk vraagstuk is. De schoolkeuzeadviezen aan leerlingen zijn van een goede kwaliteit, maar er blijven toch talenten onbenut, de prestaties van leerlingen kunnen en moeten omhoog. Dit najaar presenteer ik de Kwaliteitsagenda PO, die tot stand is gekomen na intensief overleg met de sector. De volgende doelstellingen staan centraal:

- Leerprestaties taal en rekenen moeten omhoog;
- Meer scholen moeten aan de standaarden van kwaliteitszorg voldoen zoals omschreven in het toezichtskader van de inspectie;
- Het aantal zeer zwakke scholen moet worden gereduceerd.

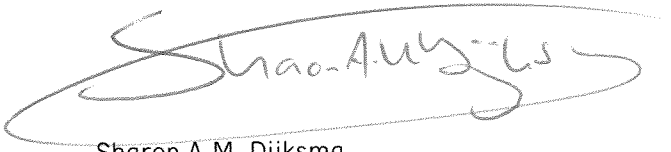
Voor het voortgezet onderwijs wordt gewerkt aan:

- Verbetering van het rendement van het onderwijs (doorstroom vmbo, mbo, hbo) door loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Dit moet ook leiden tot een daling van voortijdig schoolverlaten. Dit is ook een onderwerp in de kwaliteitsagenda VO.

De focus van het beleid komt te liggen op basisvaardigheden in taal en rekenen, waarbij wordt vastgelegd wat leerlingen moeten kennen en kunnen. Voor elke leerling zal er een traject zijn dat is gericht op een goede aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs die past bij de talenten en mogelijkheden van de leerling. Er vindt overleg plaats met de sector PO over de mogelijkheden om het laatste half jaar van de basisschool beter te benutten. Vanaf 2008 wordt er samen met het onderwijsveld (VO-raad) hoogwaardige loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het onderwijs gerealiseerd.

Kort samengevat hebben gelijke kansen in het primair en voortgezet onderwijs de komende jaren prioriteit. Als we erin slagen de doelstellingen te realiseren, dan zullen talenten van leerlingen beter worden benut.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,



Sharon A.M. Dijkma